

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

pageerde babyobservatie in de psychoanalytische opleiding. Deze artikelen worden in dit boek in een Duitse vertaling gepubliceerd.² Uiteindelijk vond hij op zijn oude dag zijn eigen specialiteit in de observatie van premature baby's (in het Engels *premies* en in het Duits *Frühchen*) op de intensive care. Opa hield zich bezig met volwassenen, tante Anna met jeugdigen en kleine kinderen, hij met (te vroeg geboren) baby's, zegt hij er zelf van (p. 46). De met de initialen WEF aangeduide auteur legt allerlei verbanden tussen zijn persoonlijke wederwaardigheden en zijn veel latere interesse in neonaten in de gevarezone.

Zijn belangrijkste bijdrage aan de psychoanalyse is een passieve: Ernst speelde als kind het *fort-da*-spel dat Freud observeerde toen hij in Hamburg bij zijn dochter Sophie op bezoek was en dat hij beschrijft in *Aan gene zijde van het lustprincipe* (1920, p. 172-175). De anderhalf jaar oude peuter symboliseerde door een garenklosje onder het bed weg te gooien en weer te voorschijn te trekken het weg (*fort*) gaan van zijn moeder en haar terugkeer, haar weer er (*da*) zijn. Zo kon hij het verdwijnen van zijn moeder zonder tegenstribbelen verdragen: hij doet zelf actief wat hem wordt aangedaan.

Vanaf de jaren tachtig — Anna Freud overleed in 1983 en de inmiddels gescheiden WEF kreeg een Duitse vrouw — oriënteerde hij zich weer op Duitsland. Hij vestigde zich in de buurt van Keulen en werkte mee aan een universitair onderzoeksproject over premature baby's. Hij kreeg in 1992 een eredoctoraat van de filosofische faculteit van de universiteit van Keulen. Zijn naam en Heidelbergse adres staan nog vermeld in het *roster* van de IPA, alsmede zijn lidmaatschap van de Duitse en de Britse Psychoanalytische Vereniging.

Remaining in touch (een Duits boek met een Engelse titel) is de moeite waard vanwege de historische aspecten én omdat de psychoanalytische bijdragen hier — zij het in Duitse vertaling — bij elkaar staan. Het historische deel van *Remaining in touch* bevat

behalve veel foto's bijdragen van WEF over de Freuds en de Burlinghams, over de (psychoanalytische) privéschool waar hij op zat en waar onder anderen Erik Erikson (toen nog Homburger geheten) en Peter Bloss werkten, en over de Anschluss van 1938. Wellicht is de belangrijkste bijdrage van de volwassen WEF dat hij zich heeft ingezet voor babyobservatie als onderdeel van de opleiding, maar hij zal vooral in herinnering blijven als de peuter die *fort-da* speelde met een garenklosje.

Noten

- 1 *De nazaten* [1] en [2] zijn gepubliceerd in nummer 2007-4.
- 2 De oorspronkelijke, Engelse teksten zijn gemakkelijk te vinden via: www.pep-web.org of via <http://scholar.google.com>

Literatuur

FREUD, S. (1920). Aan gene zijde van het lustprincipe. *Werken* 8 (p. 165-218). Amsterdam: Boom.

De werkzaamheid van psychotherapie

Bespreking van

Carol D. Goodheart, Alan E. Kazdin & Robert J. Sternberg (2006). *Evidence-based psychotherapy — Where practice and research meet*. Washington: American Psychological Association.
ISBN 978 1 59147 403 6, 295 pp., \$59,95

MARC HEBBRECHT

Wie kan bezwaren opperen tegen een behandeling die bewezen effectief is? In *Evidence-based psychotherapy* wordt de vraag gesteld of psychotherapie een empirisch bewezen effectieve behandeling is. Het antwoord is geruststellend: er is voldoende empirisch onderzoek sinds de jaren 1930 dat aantoont dat psychothera-

pie werkt, zelfs beter dan medicatie. Vijf-enzeventig procent van de patiënten die een psychotherapie beginnen, haalt voordeel uit deze ervaring. Bovendien zijn de veranderingen klinisch relevant. Na een psychotherapie blijven de resultaten beter behouden dan met medicatie. Psychotherapie vermindert de medische consumptie en doet de jaarlijkse medische kosten dalen. Patiënten in psychotherapie verbeteren meer dan een vergelijkbare groep die een placebo krijgt, en nog meer dan diegenen zonder behandeling. Hoe langer de psychotherapie duurt, hoe meer kans op verbetering. De belangrijkste verbetering (vijftig procent) komt tot stand tijdens de eerste twintig sessies. Wie snel verbetering ervaart (reeds na enkele sessies), doet het na het beëindigen van de psychotherapie beter dan wie tijdens de eerste sessies geen effect ervaart. Psychotherapie is niet bij iedereen succesvol: vijf tot tien procent verslechtert en vijftien tot vijftientwintig procent ervaart geen verbetering. Psychotherapie kan in sommige gevallen schadelijk zijn! Tot nu toe is niet bewezen dat er één psychotherapievorm effectiever is dan de andere, noch dat individuele psychotherapie beter is dan groeps- en/of gezinstherapie. De persoon van de therapeut is belangrijker dan de techniek die hij gebruikt. Een succesvolle therapeut gelooft in zijn therapiemodel en gebruikt specifieke technieken consistent met de onderliggende visie. De gemeenschappelijke factoren eigen aan alle psychotherapieën dragen meer bij tot het uiteindelijke resultaat dan de specifieke technieken. Hiermee een korte samenvatting van de feiten. In het boek wordt dit veel genuanceerder bediscussieerd. Er worden door de auteurs vooral kritische bedenkingen gemaakt. De conclusies uit het empirisch onderzoek zijn niet gebaseerd op gerandomiseerde en gecontroleerde onderzoeksgroepen (RCT's), de gouden standaard van *evidence-based medicine*. Psychotherapie is immers een moeilijk onderzoeksgebied. De auteurs bevelen echter aan dat klinici hun eigen

werk zelf wetenschappelijk evalueren, liever dan dit aan een externe instantie of een *managed-care*-organisatie over te laten. Er wordt gewezen op de groeiende kloof tussen de klinische praktijk en het empirisch onderzoek. Onderzoekers werken doorgaans in nomothetische contexten: ze zoeken naar generalisaties op basis van de studie van groepen. Psychotherapeuten werken bij voorkeur idiografisch: ze moeten hun behandeling telkens afstemmen op de individuele persoon met zijn voorgeschiedenis en zijn specifieke sociale netwerk. Volgens de auteurs is een combinatie van de twee methodes nodig. Er kunnen bruggen gebouwd worden tussen kliniek en onderzoek mits er wederzijds respect groeit voor elkaars onderscheiden competenties. Clinici hebben het vooral moeilijk met de intrusie in de therapeutische relatie en de tijdrovende administratie, zoals handleidingen, vragenlijsten, algoritmen, protocollen en richtlijnen. Psychotherapie is niet alleen een toegepaste wetenschap maar ook een kunst. In de *evidence-based* benadering wordt de artistieke kant van het vak ondergewaardeerd.

In het boek wordt weinig aandacht besteed aan psychodynamische psychotherapieën. In hoofdstuk 10 wordt wel beschreven waarom de RCT-benadering fundamenteel ongeschikt is bij psychoanalytische psychotherapie: er wordt niet gefocust op een stoornis, wel op een relatie; de nadruk ligt niet op een vooraf gedetermineerde behandeling, wel op een proces dat zich ontwikkelt; er wordt geen uniformiteit van therapeuten nagestreefd. Iedere ervaren psychotherapeut begrijpt dat de rijkdom van zijn ervaring verloren gaat wanneer hij zijn interventies laat bepalen door wat in een therapiehandleiding voorgesteld wordt.

Ik mis in dit boek vooral een psychoanalytische reflectie op het empirische effectiviteitsonderzoek. Toch wil ik psychoanalytisch georiënteerde klinici aanmoedigen om kennis te nemen van deze nieuwe ontwikkeling. Vergeet niet dat in sommige sta-

ten van de Verenigde Staten wetten worden uitgevaardigd waardoor *evidence-based* programma's in de geestelijke gezondheidszorg en in de verslavingszorg financieel begunstigd worden! We kunnen onze ogen niet sluiten voor een dergelijke ontwikkeling.

Wie op zoek is naar een goed overzicht over de 'evidence' van psychoanalytische psychotherapieën, wordt verwezen naar de bijdrage van Fonagy in de *Psychodynamic Diagnostic Manual* (Vandermeeren 2007).

Literatuur

VANDERMEEREN, R. (2007). PDM versus DSM — Bespreking van PDM Task Force (2006). *Psychodynamic Diagnostic Manual*. Silver Springs: Alliance of Psychoanalytic Organizations. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 13, 150-152.

Erfgenamen van Lacan?

Bespreking van

Inwit — *Tijdschrift voor psychoanalyse* nummer 1 (oktober 2005) en nummer 2/3 (maart 2007). Verschijnt eenmaal per jaar. Gent: Kring voor psychoanalyse van de New Lacanian School.

SOLANGE LEBOVICI

Lacan speelt nog altijd een belangrijke rol binnen het hedendaagse psychoanalytische gedachtegoed. De vele tijdschriften die gewijd zijn aan het bespreken en analyseren van zijn oeuvre, op papier of digitaal, getuigen hiervan. De New Lacanian School heeft daar een nieuwe titel aan toegevoegd: *Inwit*, dat zich vooral bezig wil houden met het latere, deels nog onontgonnen werk van Lacan, daarin geleid door Lacans schoonzoon Jacques-Alain Miller. In het voorwoord van het eerste nummer stelt Alexandre Stevens dat het Nederlands-

talige onderwijs in de lacaniaanse psychoanalyse tot nu toe beperkt bleef tot de eerste Lacan, die van de *Écrits*, de taal, de betekenaar en het verlangen. *Inwit* wil verder gaan en het laatste onderwijs van Lacan 'doortrekken tot in zijn ultieme consequenties'. Elk nummer van het tijdschrift wordt opgebouwd rond een fundamentele tekst van Lacan, die als thema fungeert. De tekst wordt vervolgens ingeleid door Jacques-Alain Miller en besproken in een aantal theoretische en klinische bijdragen van psychoanalytici uit de verschillende scholen van de World Association of Psychoanalysis. In nummer 1 is het centrale thema 'angst' en de tekst is afkomstig uit *Le Séminaire Livre X*. In nummer 2/3 gaat het om 'namen-van-de-vader' en 'het synthoom', en worden fragmenten besproken uit *Le Séminaire Livre XXIII*.

Inwit is heel anders van opbouw en inzet dan het al enkele jaren bestaande tijdschrift *Psychoanalytische Perspectieven*. Hoewel dit tijdschrift voor een belangrijk deel lacaniaans van inspiratie is, besteedt het ook aandacht aan het werk van andere psychoanalytici, bijvoorbeeld Winnicott en Julien Quackelbeen, en komen hedendaagse vormen van 'toegepaste psychoanalyse' ruim aan bod. Dit gebeurt op een minder dogmatische, veel vrijere en meer creatieve manier dan bij *Inwit*, en ver van bemoeienissen door Lacans officiële erfgenamen.

De afgelopen jaren is in het Nederlandstalig gebied Lacan steeds meer opgeëist door filosofen, die het psychoanalytische karakter van zijn oeuvre onderschatten en zelfs perverteren. Het is om die reden alleen al te prijzen dat een nieuw tijdschrift Lacan vanuit zuiver psychoanalytisch uitgangspunt bestudeert. Er zijn echter bezwaren. Het eerste is de zeer dominante aanwezigheid van Jacques-Alain Miller. Hij heeft Lacans teksten geredigeerd en gepubliceerd en beschermt deze nu als nieuwe *père-sévère* op onverbiddelijke wijze tegen elke van zijn lacaniaanse norm afwijkende kritiek, die als ketterij wordt verworpen. Het tweede